Navngivning i Gravlev 1733 til 1813

Skrevet af Inger G. Rasmussen, Stubbekøbing

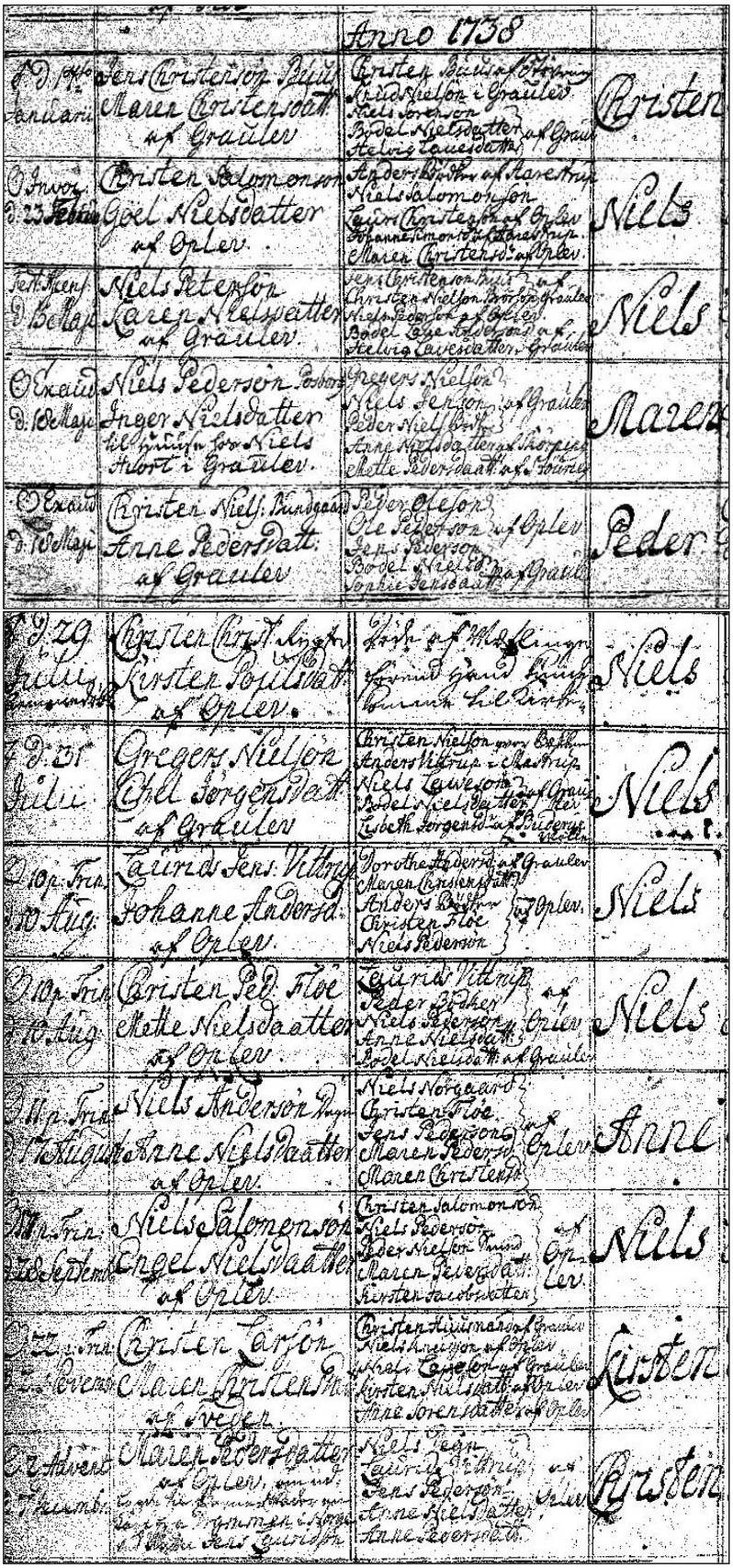

Gravlev Sogns kirkebog 1738, fødte drenge

I mange hundrede år fik de nyfødte børn i Danmark et døbenavn, som bestod af et fornavn og et patronym dvs. faderens fornavn og alt efter barnets køn tilføjelsen søn eller datter. Jens Sørensens sønner hed efter denne regel alle Jensøn, som efterhånden blev til Jensen, mens døtrene hed Jensdatter. Alle vidste dermed, hvem børnenes ophav var.

I andre lande havde befolkningen for længst fået faste slægtsnavne, som opstod ved at karakterisere en person pga. hans profession, særlige udseende, geografiske oprindelse eller som ovenfor nævnt faderens navn. Vi kender eksempelvis navnene Smed, Høj og Lollik.

I Danmark anvendte man patronymerne, og kun hvis der var to Jens Pedersen i en og samme landsby, kunne den ene fx kaldes Jens Østergaard og den anden Jens Vestergaard.

Befolkningstallet i Danmark tiltog imidlertid, hvorfor den enevældige konge i 1828 forordnede, at hele befolkningen skulle have faste slægtsnavne. Nu skulle det være slut med at hedde faderens fornavn sammensat med sen eller datter. I byerne havde befolkningen under påvirkning fra udlandet og indvandrede håndværkere siden første halvdel af 1700-årene i mange tilfælde antaget faste slægtsnavne.

Landbefolkningen kunne og ville ikke indse, at Peder Jensens søn Jens ifg. forordningen ikke måtte hedde Jens Pedersen, men nu skulle overtage faderens efternavn Jensen, for det lød jo som om hans farfar var hans far. Ligeså mente Peder Jensens datter Maren, det var direkte forkert at kalde hende Maren Jensen og ikke Maren Pedersdatter, for hun var jo trods alt datter af Peder.

Modstanden mod den nye forordnede navnelov af 1828 var stor, da ikke kun landbefolkningen var i mod denne "byfine" skik, men også præsterne, som stadigvæk døbte børn med de hævdvundne patronymer. 1856 blev forordningen af 1828 indskærpet, hvorefter de faste slægtsnavne ganske langsomt fortrængte den gamle navnetradition.

Ved at gennemse Gravlev kirkebog har man et eksempel på hvor svært det kunne være at identificere den enkelte. Himmerland var på ingen måde foregangsland med at indføre de faste slægtsnavne.

I Gravlev sogn var det foretrukne drengenavn Niels, hvorved over 20 % fik dette navn. Niels udgjorde sammen med Christen, Peder, Anders og Søren 82,5 % af de mandlige sognebørns fornavne.

Disse navne var bondestandens almindelige navne, som blev brugt igen og igen. Der var ingen diskussioner i familien før barnedåben og ingen spænding i kirken, når præsten stillede spørgsmålet: "Hvad skal barnet hedde?"

Den ældgamle navneskik foreskrev, at et ægtepars ældste søn blev opkaldt efter sin farfar, mens næstældste søn fik morfars navn. Derfor fik eksempelvis Anders Nielsen og Maren Sørensdatters ældste søn navnet Niels Andersen og den næstældste blev kaldt Søren Andersen. For døtrene var reglen, at den ældste datter fik mormors navn og den næstældste farmors.

Navnetraditionen bød i tilfælde af dødsfald, at hvis enken/enkemanden indgik nyt ægteskab og fik børn, skulle det første barn opkaldes efter den afdøde. Derfor kaldte fx Mette Niels-datter, enke efter Christen Jensen, sin søn i andet ægteskab Christen, selv om barnets fader hed Peder Jensen og burde kalde sin søn Jens efter sin far. Navneskikken var en uskreven lov, som kunne føre til, at Jens Pedersen og Karen Pedersdatter havde to sønner ved navn Peder, for retfærdigt skulle det være. Selvfølgelig er der mange undtagelser fra reglen, men de fleste fulgte den.

På den måde kom der kun ganske få nye fornavne i brug, for tilflytningen var tidligere ikke stor. Gravlevs bønder var fæstebønder under fire forskellige jordejere, som var Buderupholm, Torstedlund, Lindenborg og Aalborg Hospital, og bønderne kunne i visse tilfælde overtage en fæstegård under samme gods, men i et andet sogn. Blandt godsernes talrige håndværkere og tjenestefolk var der en vis mobilitet, som ses i fx kirkebogen, hvor de kan findes som faddere eller udlagte barnefadere.

I disse 80 år blev der registreret 892 fødsler i Gravlev kirkebog, men der var ingen, der fik det ellers almindelige navn Rasmus.

Op til vore dage kan man følge navneskikken i Gravlev, for i folketællingen 1880 er der 97 Nielsen og ingen Rasmussen i dette sogn. I 1921 er der 55 Nielsen og ingen Rasmussen.

Ifølge Danmarks Statistik er Jensen det mest almindelige efternavn i Danmark, men i Gravlev var Jens blot på andenpladsen i kirkebogen fra 1733 til 1813.